

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 4. Listopáda 1846.

List 44.

Preklinjevcam.

Ti, ki kolneš, tuliš, lajaš,
De se zrak in zemlja strésa,
Zarotuješ in zavdajaš
Peklu duše in telésa;
Domišljuješ si, pošast!
De je v tim velika čast:
Čast zarés ti mora bit' spoznana
Rokomavža, plajšarja, cigana!

Ti, ki kličeš, de z oblaka
Tvojga brata grom in strela,
Mater zemljo réva vsaka
Bi brez milosti zadela;
Vertoglavec, divji rod!
Ak si človek, sram te bod'!
Ravno ti v pobožnosti zunanji
Kličeš: Daj o Bog, nam kruh vsakdanji!

Ti, ki v misli prenapeti
S svetimi rečmi norčuješ,
V kvante méšaš zakon *) sveti,
Se skrivnostim posmehuješ;
Dobro pomni in poglej
Eno, dvé pedi naprej:
Kar si sjal, 'mas unkrej perčakvati —
„Bog stvarém ne da se zasmehvati!“

—n.

Opomini kmetovavcam zastran vertnih opravil

mesca Kozoperska, Listopada in Grudna.

1. Mlade sadne sadiša (vertne šole) naj se zdej napravljajo, peške pridno nabirajo in koj posejejo ali pa čisto suhe čez zimo za spomladanjsko setev prihranijo.

Na vsak prostorček postavi drevó,
Sadja obilno doneslo ti bo!

2. Gosencne zalege naj se po drevesih pridno poiskujejo in zatirajo. Nar hujši gosence (gërbo) izleže 1) neka metuljka, ki ne leti, okoli Vsihsvetih iz zemlje pride, po deblu v drevje

zleze in silno silno veliko zalego (na milijone gosenc) napravi. Priden kmetovavec, kterimu je skerb za sadje, obvarje práv lahko svoje drevesa tega merčesa, če deblo namaže z ilovco kaka 2 čevlja od tal, čez ilovco ovije nekoliko papirja, čez papir pa priveže kak širok trak, kteriga večkrat s kolomazam (šmiram) namaže. Ilovca in papir pod trakam sta zató potrebna, de kolomaz drevesu ne škodje. Greš v jeseni po kmetih na Českim, boš krog in krog vidil drevesa s takim trakam ovezane. — Tudi s tem se da lazijoča metuljka od debla odgnati, če krog debla povezek narediš iz brinjeve hoste ali terde slame tako, de se metuljka gòri splaziti ne more. — Pazljivo naj se 2) otrobi po drevesih tudi tako perjiče, ki kakor na nitki doli visi: na takim listji je škodljivi béli metulj jajčika zlegel. 3) Nej se pazljivo pokončá vse zvito in zapredeno perje, v kterim jajčika zlatoritke tičé. Tudi za kožo, po špranjah ali spoknjah starih dreves, in med rogovilami po vejah naj se marljivo poiše gosencna zalega.

3. Divjake presadi v vertne šole, kadar jim je listje odpadlo.

4. Laško in kosmato grojzdjiče presadi.

5. Mlade drevesca po prostih krajih s slamnato povezo povij, de jih zajec ne ogloda.

6. Skopaj v jeseni jame, kamor misliš na spomlad drevesa saditi.

7. Korenine kutnjevih drevesic in Ivanovih jabelk (Johannisapfel) *) razcepi, in jih posadi po mladih sadiših za prihodnje cepljenje.

8. Mlade drevesca naj se iz vertnih šol zdaj presajajo, tode na sadno pleme, na zemljo, vreme i. t. d. naj se pri tem opravili gleda.

9. Škodljivi mah z dreves spraviti in njih

*) Ivanovih jabelk (Johannisapfel) ne najdemo veliko na Krajskim, pa so kaj dobri divjaki za cepljenje; zató bi bilo práv, de bi se za ta namen pomnožile, kër rade in hitro rastejo. Še praviga slovenskiga imena ne vémo — Ivanove jabelka jih le imenujemo po hrovaškim besedniku. Če kdo slovensko imé vé, prosimo naj nam ga oznani.

Vredništvo.

*) Zakon ali vera.

skorjo očistiti, pomaži deblo z apnjeno vodo (pobéli jih).

10. Gnjile luknje, trohljivi žlambor in oskrumbe dreves čisto čisto iztrebi in bolán les izdolbi iz debela noter do zdraviga. Potem rane in luknje zamaži z naslednjim mazilam, ki je nar bolj poterjeno. Vzemi po enaki meri kravje dlake in kravjiga blata, 2 dela ilovce in 1 funt terpentina, in naredi si zdravilno mazilo.

11. Suhe veje poreži in lepo očisti drevó.

12. Popravi vertni plot ali ograjo, ali jo pa z noviga naredi.

13. Zimsko sadje pobêri z dreves, predenj hud mraz nastopi.

14. Shranjeno sadje dobro pregleduj, in kar je gnjiliga odbêri in porabi. Pešek ne pusti proč vreči.

15. Pripravi si dobre persti za tiste drevesa, ktere misliš na spomlad presaditi; polivaj v ta namen perst z gnojnico.

16. Pride huda zima, de za pečjo sediš, vzêmi krajnskiga vertnarja v roke, béri ga otrokam in družini in razlagaj jim, kar še ne razumijo. Če vsaki dan le dva listika družini na tanjko prebereš, bo na koncu zime cele bukvice v glavi imela in ljubezin do sadjoreje tudi v sercu. Verjemi nam, de se ne boš kesal! (Morawsko-slezki časopis pro lid.)

Misli v krasnih ali lepih umetnostih.

(Konec.)

3. Obrazništvo.

Kar dolbnik z dletam dela v marmorji ali v kakim drugim kamnu, to obraznik ali malár dela s čopičem (pinzeljam) in z barvo na platni ali papirji, jeklorez (Stahlstecher) z iglico v jekli, lesorez (Holzstecher) v lesi i. t. d.

Tem umetnikom je odločeno, ne samo tje po verhi podobe izobraziti, temuč tako, de se v podobi razodeva tudi duh in lastnost tiste osebe ali reči, ktero hočejo pred oči postaviti.

Predmêt teh umetnikov pa mora biti vreden umetniga dela, kér ima tudi ta umetnost namen, nam kaj važniga pred oči postaviti. Kdor ne vé, de to ni obrazniška umetnost, de se ta ali una reč le samo z barvo izobrazí, ta bo zastonj nar bolj žive barve v lončiku mešal, — nikdar se ne bo boginja umetnost na to piškavo čekanje ozerla!

„Kje so pa naši Rafaeli, Ticjani in še več drugih imenitnih obraznikov?“ — mi bo kdo rekel. Vém — in de bi tako ne vedil! — de jih ni; vunder pa so tudi pri nas premožni ljudjé, kteri od ptujih umetnikov obrazniške dela kupujejo. Ali bi se ne moglo takimu umetniku naročiti, bodi si Nemeč, Francoz, Anglež ali Lah: „izobrazí ti meni to in to“ — kar bi se namreč umnimu človeku vredniga zdelo iz domorodne zgodovine i. t. d. Dobé se tudi v našem narodu umni mladenči, kteri bi se lahko teh umetnost izučili, kakor so tudi Karlovčanje, naši sosedje, v svojo veliko čast, poslali eniga v Rim, *) de se obrazništva izučí. De bi se le, kadar nazaj pride, domače zgodovine lotil in de bi se mu delo po vrednosti cenilo!

Čudna novica kmetovavcam.

V Egiptu so v mumijah, to je: v umetno posu-

šenih človeških in živinskih truplih, tavžent lét staro pšenico našli. Dva angležka kmetovavca, Batson in White sta jo z nar večí marljivostjo vsadila in si grozno velik pridelk pridobila; prvi je dobil od eniga zerna 1700, drugi pa 2400 zern. Polna veselja sta razdelila množico pridelane pšenice med 113 kmetovavcov. — Takó piše Augsburški časopis (Augsburg. Zollvereinsblatt) v 50. listu lanjskiga leta. — Kakor smo to novico kupili, tako jo prodamo.

Nismo zvedili, kako se je razdeljeno seme nadalje obnašalo; to pa je gotovo, de kdor žitno seme, v posamesno narejene ljuknice sadí, si veliko veliko več pridelka privabi, kot tisti, ki ga seje. Čudapolni zgorej imenovani pridelk egiptovske pšenice (če je res) ni tedej samó rodovitnemu semenu, ampak tudi sadenju zern perpisati.

Vémo, de bi takim kmetovavcam, ki imajo veliko zemljiša in njiv, sadenje žita prezamudno bilo; takim to ravnanje tudi ne priporočujemo. Menj premožnim kmetam pa in takim seljakam, ki svoje zemljiše lahko trikrat na leto obdelajo, svetjemo pšenico saditi namesto jo sejati. Naj poskusi, kdor ne verjame.

Popis perve sadne razstave v Ljubljani.

(Nadalje.)

Sadna razstava je bila letas v hiši križanske gosposke; kjer so gosp. Pregel, oskerbnik imenovane grajšine, eno izbo radovoljno odpèrli, ki je bila za letašnjo razstavo ravno primerna. Krog in krog izbe in po sredi so mize stale, ktere so bile po verhi z lepim zelenim maham pokrite in na mahi je ležalo sadje, vsakteriga sadjorednika posebej; na večí tablici je bilo zapisano imé sadjorejca, na majhnih listikih pa sadjorejcu znane imena razstavljeniga sadja; gospod Dr. Struppi in gosp. Leskovic sta poslano sadje práv prijetno na ogled postavila.

38 razstavnikov je dalo mnogo sadja v razstavo, nar več ga je bilo iz Ljubljane, nekaj iz Ljubljanske soseske, iz Gorenskiga in pa Notrajnskiga, nekaj iz Goriškiga. Iz Dolenskiga pa nismo dobili ne ene peške? Kakó je pač to? Dolenci imajo veliko in lepiga sadja; na Dolenskim ima kmetijska družba pridne in visoko spoštovane ude; sadna razstava je bila v Novicah in v nemškem Ljubljanskim časopisu večkrat oznanjena; velika korist sadnih razstav je spoznana tudi od družih kmetijskih družb, ki jih vsako leto napravljajo v svoji deželi; kako je pač to, de nismo iz Dolenskiga ne eniga jabelka vidili? Tudi iz Moravč in družih v sadji bogatih krajev ni bilo v razstavi nič viditi, kar smo tolikanj bolj obžalovali, kér v tacih krajih je sadje bolj po krajnskkih imenih znano. Letina sicer za sadje, posebno za jabelka, letas ni bila posebna, tudi je vse sadje bolj zgodno bilo in je naglo gnjilo — ali je morebiti to sadjorejce na Dolenskim zaderžalo, de niso môgli perve sadne razstave s svojimi pridelki pomnožiti? Res je, de je bila sadna razstava nekoliko prepòzno napravljena, tode letas ni moglo drugači biti, kér so tisti možje, ki so sadno razstavo poskerbeli, pri velikim kmetijskim zboru v Gradci bili, od kodar so še le 22. Kimovca domú prišli.

Oznanili bomo sedaj poredama imena tistih sadjorednikov, ki so iz svojih vertov sadja v razstavo poslali, ali pa od kod drugod ga poskerbeli:

Gospod Jernej Uršič, fajmošter iz Kamnegorice na Gorenskim, so poslali 6 breskev take debelosti, de grejo le 3 na 1 funt; škoda de so prenašlo zgnjile, de nismo mogli njih okusa presoditi. Razun teh so poslali: pešek posebno debelih marelc, potem 2 vodeníci, 3 pozimske puternice in pa 5 jabelk nekiga posebniga plemena, ki se da brez vse prizadeve

*) Slovenskim izobraznikom po deželi bi ne bilo treba, v Rimu, kér bi se za svoj namen že dovelj naučili v Gradci, Ljubljani, Celovci, v cesarskih ali pa obertniških šolah. Vredništvo.